

ПОРАДИ О.А. ЗАХАРЕНКА У СУЧАСНОМУ ВИМІРІ

У статті проаналізовано педагогічні здобутки О.А Захаренка, узагальнено досвід відомого педагога, а також обґрунтовано авторські ідеї відповідно до актуальних питань сучасності.

В статье проанализированы педагогические достижения О.А Захаренко, обобщен опыт известного педагога, а также обоснованы авторские идеи, в соответствии с актуальными вопросами современности.

Pedagogical achievements of O.A Zakharenko are analysed in the article, generalized experience of the known teacher, and also grounded author ideas, in accordance with the актуальних questions of contemporaneity.

Ключові слова: О.А.Захаренко, Сахнівська школа, педагогіка конкретної мети, перспективний педагогічний досвід, педагогічна спадщина, ідеї, творчі розробки.

Дослідження педагогічної спадщини минулого становить специфічний напрям наукового пошуку у педагогічній практиці сьогодення. Вивчаючи ідеї визначних прогресивних діячів, освітян-новаторів студентська молодь узагальнює емпіричний матеріал, долучається до значних ефективних надбань у освітянському полі, проникається психологічним відчуття духу, поглядами, переконаннями, мріями та ідеями учасників навчально-виховного процесу.

Серед відомих освітян, які запропонували свої авторські технології навчання та виховання слід відзначити: Ш.О. Амонашвілі (гуманна педагогіка), І.П. Волкова (уроки творчості), І.П. Іванова (педагогіка співробітництва), Є.М. Ільїна (уроки відкритої етики), О.А Захаренка (педагогіка конкретної мети), С.М. Лисенкову (виховання успіхом), А.С.Макаренка (трудова виховання), В.А. Сухомлинського (виховання без покарань), В.Ф. Шаталова (пізнання істини в радості), та багато інших.

Під час ознайомлення студентів з інноваціями у методичній практиці шкіл особливу увагу слід приділяти регіональному (місцевому) перспективному педагогічному досвіду. Знайомство з авторською школою

нашого земляка – Олександра Антоновича Захаренка, яка знаходиться у с. Сахнівка Корсунь-Шевченківського району Черкаської області є дієвим засобом у підвищенні рівня локальних педагогічних знань студентів, вивченні передумов, рівня розвитку та перспектив шкільного потенціалу тієї місцевості де народились, у якій проживають, або, можливо, будуть працювати майбутні учителі.

Серед дослідників педагогічної спадщини О.А. Захаренка слід відзначити О. Бенедиктова, В. Берегового, Л. Бурлакову, А.Дубровського, С. Захаренка, Н. Калініченко, М.Коновал, О. Крутенко, А. Кузьмінського, Н. Ничкало, Н. Орлову, В. Пилипчука, І. Щербань, В. Яковенко та ін.

Звертаючись до автобіографії Олександра Антоновича необхідно прийняти до уваги, що педагогічна місія у перші роки його професійної діяльності відповідала ідеям тогочасного комуністичного будівництва – виховання майбутнього трудівника комунізму, справжнього господаря країни. У той час крилатими були вислови провідних державотворців соціалістичного майбутнього на кшталт В.Леніна: «Щоб шкільну освіту поставити більш солідно, для цього потрібен цілий ряд матеріальних змін: будівництво шкіл, добір учителів, внутрішні реформи в справі організації і добору персоналу викладачів», «без матеріальної фінансової допомоги широко поставити освіту не можна» [4]. І як би прагматично не сприймався вождь пролетаріату, такі заклики залишаються актуальними і сьогодні.

Партійні організації, народні маси вітали суспільні комуністичні процеси, відстоювали ідеали та духовні цінності соціалізму. То був такий час. Плідний та величний період піднесення, натхнення, духовного росту, розбудови усього колективного, колгоспного, суспільного.

З плином часу стало не престижно і не популярно посилатися на В.І.Леніна, на комуністичні здобутки Радянської освітянської ниви, проте, не слід забувати, що у ті далекі, 70-ті роки слово «Вчитель» звучало гордо і переконливо. Ця професія була престижною, на своїх учителів хотіли бути

схожими сотні тисяч радянських школярів, а молодий педагог, прийшовши одного разу до храму науки віддавав школі усі свої продуктивні літа.

Віддалене бригадне село із звичайною сільською школою стане для Олександра Захаренка його домівкою, його «авторським чудом», його творчою лабораторією. На фасаді шкільної будівлі все ще помітні мозаїчні панно, які презентують соціалістичні лозунги комуністичної Сахнівської школи. З відтінком ностальгії проглядаємо:

1. Школа – колиска твоєї щасливої долі.

Сахнівська школа і дійсно була колискою, та ще й зразковою, адже виховувала не лише дітей, а й активно боролася з «родинним злом» через школу, на роботі, в сільраді. О.Захаренко успішно впроваджував у навчально-виховний процес такі педагогічні істини як, - батьківство учителя, батьківство школи, педагогічна праця учнів.

2. Хай завжди буде сонце! Хай завжди буде мама! Хай завжди буде мир!

Відголосок повоєнного сирітства бринить у цій фразі сотнями тисяч дитячих голосків обділених батьківською ніжністю, ласкою і турботою. Це скоріше не лозунг, це сьогоденне прохання до усіх батьків – любіть свою дитину, забезпечте їй надійну опору та підтримку, дайте можливість відчувати себе захищеною.

2. Без праці хліб не родить, не квітнуть троянди.

Якою б не була праця, - фізичною, духовною, самотійною, колективною, платною, безоплатною, на добровільних засадах чи у сім'ї, важливо зрозуміти одне, що без праці не можна жити у системі людських відносин. Під час навчально-виховного процесу у школі, у родинному колі слід домагатися того, аби доведена до кінця трудова діяльність приносила радість, задоволення, відчуття гармонії, стала засобом самореалізації теперішнього школяра, а у майбутньому кваліфікованого спеціаліста.

3. Без книги немає знань, без знань – комунізму.

Як стверджує А. Лушніков, завжди були педагоги, які в межах комуністичної ідеології, лише формально дотримуючись "правил гри",

знаходили ті справжні цінності, яким слідували, чесно виконуючи свій професійний, моральний, людський обов'язок [5, с.56]. Комунізм у Сахнівській школі розглядався як щось мрійливе, зразкове, до чого прагнули через пізнання. А з педагогічної практики відомо, що найціннішими є знання здобуті власними зусиллями.

Мудре японське прислів'я говорить: “Якщо дати людині одну рибину, вона буде ситою один день. Якщо дати дві, буде ситою два дні. А якщо навчити ловити рибу – буде ситою все життя”. Так і у педагогіці: для того, щоб учень не став «володарем чужих думок», не помер з голоду, мудрий наставник навчить не тільки самостійно ловити рибу, а й знаходити тих, хто вже уміє це робити, навчить переконливо мотивувати самого себе, для отримання позитивних результатів, і як, навчаючись ловити рибу, стати такою людиною, що зможе навчитися практично всьому [1].

4. Людина без захоплення – пуста людина.

Загальновідомо, що будь-яка інформація набагато краще сприймається, коли вона викликає позитивні емоції. Кожного разу, готуючись до уроку, учителю треба задуматися над тим, як зацікавити, захопити, навіть заінтригувати учнів. Мудрий педагог О.Захаренко запалив не лише душі учнів, учителів, батьків, а й усіх жителів Сахнівки своїми задумами, ідеями, переконаннями. Спочатку був споруджений фонтан «Колосок», потім – шкільний музей, планетарій, обсерваторія, теплиця, палац здоров'я з басейном, обладнані виробничі майстерні, «Криниця совісті», Музей миру і дружби народів. Усе, про що мріяв, на що сподівався виникало свідомо і з спонуки власного серця. Логіка й інтуїція, розум і праця, педагогічна майстерність з винятковим умінням господарника – усе поєдналося у цій натхненній людині.

О.Захаренка немає поряд з нами з 2002 року та «Лист у майбутнє» відісланий 1967 року, Георгіївська зала, учнівське самоврядування, щоденні лінійки, а у п'ятницю зі звітуванням головного чергового, Поляна Пам'яті, шкільний дендропарк, газета «Дівочі гори» продовжують жити, надихаючи педагогічну юнь на нові ідеї та творчі розробки.

5. Не можна і дня жити без тривоги за Батьківщину.

Вихованню громадянина у радянській школі приділялася надзвичайна увага. Радянський патріотизм передбачав безоглядну відданість справі комуністичної партії, її вождям, виховання у дусі дружби народів, пріоритету інтернаціонального над національним.

Трансформується суспільство, змінюються парадигми буття, залишаючи після себе незмінні константи, перевірені роками, революціями, виправдані народом, увіковічені у ціннісних вимірах. Сьогодні знецінилось поняття радянського (інтернаціонального) патріотизму, але й не набрав ваги український патріотизм. У деяких регіонах нашої країни його ототожнюють навіть з нацизмом і ставляться до цього дуже вороже. Виховання української спільноти має бути пройняте національним духом не з позиції боротьби і ворожнечі до сусідів, а з позиції любові до рідного народу, рідного краю, рідної мови.

Для того, щоб зламати 350-літню традицію антиукраїнської політики і русифікації не треба «через коліно» ламати установки і погляди учителів, пенсіонерів, хліборобів або шахтарів, бо навіть найсправедливіше і найгуманніше рішення не буде мати ніякої ваги, якщо його необхідність не усвідомлена масами, а то й прямо суперечить їх переконанням і почуттям. Справжній патріотичний ріст не буде відхрещуватися від минулого, а навпаки, подбає про те коріння, з якого ми всі виростили.

Змусити ніхто ніколи нікого не зможе, треба виховувати, вдосконалювати, прищеплювати любов українців до власної Батьківщини, яка зветься Україною. Патріотизм кристалізується у загальній культурі, у знаннях про себе, про свій рід, край, народ, націю. Завдання усього нашого суспільства полягає лише у тому, аби своє рідне, українське не загубилось, не втратило важливості та значущості, щоб наші діти не цуралися рідної мови, рідної пісні, рідної домівки.

Концепція авторської школи О.Захаренка чітко передбачає: «Не втрачати надбання історії, вивчати традиції і звичаї народу, що прийшли до нас із сивої

давнини. Виховувати у дітей патріотичні почуття і гордість за родину, однокласників, односельчан, село, Батьківщину» [3].

Система роботи, що складається у кожній школі, залежить від традицій, які є у її педколективі, від рівня підготовленості учнів, батьків, педагогів та інших факторів. Закладені О.Захаренком виховні принципи свято бережуть і розвивають у сучасній Сахнівській школі. Дослідницька краєзнавча робота займає важливе місце у структурі фахової діяльності учителів і творчого особистісного розвитку учнів. Навчання шляхом відкриття, шляхом пізнання і творчості дійсно актуальна проблема нашого часу.

Пропонуємо ретроспективно прослідкувати за дослідницькою роботою Олександра Захаренка та його творчого колективу.

У **1967 році** на честь 50-річчя Великої Жовтневої соціалістичної революції був відісланий «Лист у майбутнє», який готували учні та учителі цілий рік і який стане дарунком людям, які святкуватимуть 100-річчя Великого Жовтня. Навряд чи нащадки святкуватимуть цю подію, але 2 листопада 2017 року, відкривши сейф, вони почують слова з минулого і зможуть зрозуміти, якими були учні, учителі, яким був той час. Думки, побажання, осмислення сенсу людського буття вміщуються на чотирьох магнітофонних плівках. Генератори ідеї завбачливо поклали у схованку ще й магнітофон, бо уже зараз важко було б знайти таку раритетну апаратуру.

Спочатку задум «листа» був мінімальний – дослідити плани на майбутнє, поділитися прагненнями, вболіваннями, мріями, радістю, смутком, сумнівами сьогодення з нащадкам. Та ідея була наскільки успішною, що у школі склалася традиція закладати посилення у майбутнє.

Під час підготовки листів назбиралася велика кількість цікавих історій, розповідей, історичних цінностей, і все це потрібно було ще більше досліджувати, використовувати у навчальному процесі, зрештою, десь зберігати. Так виникла ідея створення музею.

Запальності не поменшало навіть тоді, коли надійшов час будівництва. У **1967 – 1969 роках** силами учнів, батьків, педагогів був споруджений

культурно-музейний центр, експозиції якого відтворюють історично-документальні події школи, села, краю, а також розповідають побут і культуру місцевого населення, висвітлюють життєву долю випускників та знаменитих людей села. До постійних експозицій відноситься і Галерея Слави у шкільному коридорі. Тут на стінах розміщені портрети з прізвищами усіх випускників, а прізвища відмінників навчання сяють золотими літерами на дошці Пошани.

Наразі матеріали музейного центру педагоги використовують у шкільному процесі, учні ж, - досліджують і поповнюють фондову колекцію для доповідей, статей, рефератів, для підготовки заміток у газету «Дівочі гори».

Нещодавно створено залу, присвячену ідейному натхненнику – Олександру Захаренку. Тут представлені роботи й урядові нагороди творчого педагога, особисті та шкільні речі: костюм, канцелярія, зроблений ним телескоп, машину для програмного навчання "Ромашка", модель літака. Мріючи про авіацію, О.Захаренко знайшов себе у школі. Тож не дивно, що стеля музею імітує зоряне небо.

У школі склалася традиція – залишати добрий слід на землі. Кожен випускник, у пам'ять про себе, на подвір'ї школи або поблизу садить дерево чи кущ. Територію школи прикрашає також іменна алея троянд, висаджена на честь 216-ти солдатів-сахнівчан, які захищали рідну Батьківщину від ворогів. Коли закладали алею, у ямки для кущів принесли землю та воду з того двору, звідки воїн пішов захищати рідну Батьківщину.

У **80-х роках** школярами було досліджено, що у роки Голодомору померло більш як 1100 сахнівчан. У пам'ять про них спорудили Криницю Совісті у шкільному дендропарку. Слід відзначити, що це один із перших в Україні пам'ятник жертвам голодомору.

У **1990 р.** створено музей Миру і дружби народів, який розповідає про рух, очолюваний Олександром Антоновичем „Педагоги за мир”. Експозиціонуються світлини, плакати різних народів, країн, гостей та воїнів-інтернаціоналістів. Основним експонатом є рушник - символ українського народу, на якому солдатські вдови із с.Сахнівки та різних країн залишили свої

імена. На одному боці рушника вишиті слова: „Люди землі, берегите мир”, а з іншої – „Солдатские вдовы села Сахновка”. Рушник подорожував із О.Захаренком і побував навіть у космосі.

Як відомо, школа славиться своїми учнями. Пошукова робота творчого колективу Сахнівської громади увінчалась, виданою у **2000 році** роботою «Енциклопедія шкільного роду» (у 4-х томах), яка вміщує свідчення про автобіографічні, життєві шляхи сахнівських випускників за останні півстоліття.

Якщо озирнутись на творчість великих письменників, поетів, художників, то найбільш вдалими, найзначимішими витворами мистецтва є ті, які відображають внутрішній світ автора. І якщо для порівняння узяти «Енциклопедію...», то книга відображає внутрішній стан Олександра Захаренка, - його школу, його шкільний Сахнівський рід.

Проаналізувавши педагогічний досвід Сахнівської школи ми прийшли до висновку, що не лише матеріальна база школи, форми та методи навчально-виховної діяльності відіграють вирішальну роль у педагогічному процесі, головне – хто буде це робити, хто той педагог і наставник, який запам'ятовується, насамперед, своєю особистістю. Перш за все це – людина культури, педагог-творець, який уміє захопити «живим», емоційним, пристрасним словом рідної мови і через нього вплинути на особистість, розвивати у своїх вихованців любов і повагу до своєї історії, культури, традицій. Саме талановитий майстер, захоплений своєю справою, передає бажання працювати і творити своїм учням, бо ж учитель може дати дітям лише те, чим володіє сам.

Творче осмислення педагогічної дії О.А. Захаренка та його колективу дозволяє виокремити майбутнім учителям власну виховну модель у освітній парадигмі буття, а працюючим спеціалістам – аналізувати, узагальнювати, запроваджувати провідні ідеї та великі колективні справи у свою педагогічну практику.

Література:

1. Бованько, Л. Антикризіві бізнес-вчителі. [Електронний ресурс] / Л. Бованько. – Режим доступу: <http://porady.com.ua/statti/antikrizovi-biznes-vchiteli.html>.
2. Захаренко, О. А. Школа над Россю / О.А.Захаренко, С.М.Мазурик. – К. : Рад. школа, 1979. – 154 с.
3. Концепція авторської школи // Дівочі гори. – 2003. – Травень. – С. 2.
4. Ленін, В. І. Промова на III Всеросійській нараді завідуючих позашкільними підвідділами губернських відділів народної освіти 25 лютого 1920 р. / В. І. Ленін // Повне зібрання творів. – Т. 40. – С. 156-157.
5. Лушников, А. М. История педагогики / А.М.Лукашников. – Екатеринбург, 1994. – 368 с.